

УДК 343.132

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ ТИМЧАСОВОГО ДОСТУПУ ДО РЕЧЕЙ І ДОКУМЕНТІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Салманова Олена Юріївна,
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри адміністративного
права і процесу (Харківський
національний університет
внутрішніх справ, м. Харків, Україна)

Статтю присвячено проблемним питанням правозастосування такого заходу забезпечення кримінального провадження, як тимчасовий доступ до речей і документів, який є новелою для теорії кримінального процесу та правозастосовної діяльності. З'ясовано законодавчі неточності й суперечності щодо процесуального порядку застосування цього заходу. Науково обґрунтовані певні пропозиції та рекомендації з удосконалення процесуальної форми тимчасового доступу до речей і документів. Наголошено на доцільності надання слідчому судді оригіналів документів або належним чином завірених їх копій та інших матеріалів стороною кримінального провадження, яка звернулася з клопотанням про тимчасовий доступ до речей і документів. Це, на наше переконання, сприятиме більш обґрунтованому й виваженому прийняттю слідчим суддею рішення щодо надання дозволу на проведення тимчасового доступу до речей і документів. Зроблено висновок, що тимчасовий доступ до речей і документів є універсальним правовим інструментом, адже може бути застосований у будь-якому кримінальному провадженні незалежно від тяжкості вчиненого кримінального правопорушення як стороною обвинувачення, так і стороною захисту. Тимчасовий доступ до речей і документів, на відміну від витребування й отримання речей, документів, інформації в порядку, передбаченому ст. 93 КПК України, характеризується більшим ступенем обмеження прав, свобод і законних інтересів особи. До того ж, на відміну від витребування й отримання речей, документів, інформації, яке в положеннях ст. 93

КПК України має лише декларативний характер, процесуальний порядок тимчасового доступу до речей і документів більшою мірою унормований у главі 15 КПК України.

Ключові слова: заходи забезпечення кримінального провадження, тимчасовий доступ до речей і документів, вилучення речей і документів.

CHALLENGING ISSUES OF LAW ENFORCEMENT OF TEMPORARY ACCESS TO ARTICLE, THING OR MATERIAL IN CRIMINAL PROCEDURE

Salmanova Olena Yuriivna,
Doctor of Juridical Sciences, Professor,
Head of the Department of Administrative
Law and Procedure (Kharkiv
National University of Internal Affairs,
Kharkiv, Ukraine)

The article is devoted to the problematic issues of law enforcement of such a measure for the provision of criminal proceedings, as temporary access to things and documents, which is a narrative for the theory of criminal process and law enforcement activities. Legislative inaccuracies and contradictions regarding the procedural order of the application of this measure have been clarified. Certain suggestions and recommendations for improving the procedural form of temporary access to things and documents are scientifically substantiated. It was emphasized that it would be expedient to provide the investigating judge with the original documents or duly certified copies of them and other materials by a party to the criminal proceedings, who applied for temporary access to things and documents. This, in our opinion, will facilitate a more reasonable and well-judged decision by the investigating judge on granting permission to temporarily access things and documents. It is concluded that temporary access to things and documents is a universal legal instrument, since it can be applied in any criminal proceeding, regardless of the severity of the criminal offense committed by both the prosecution party and the defense party. Temporary access to things and documents, in contrast to the demand and receipt of things, documents and information in the manner prescribed by art. 93 CPC of Ukraine, characterized by a greater degree of restriction of rights, freedoms and legitimate interests of a person. Thirdly, unlike the demand and receipt of things, documents, information, which in the provisions of Art. 93 CPC of Ukraine has only a declarative character, the procedural procedure for temporal access to things and documents is more regulated in chapter 15 of the CPC of Ukraine.

Key words: measures of provision of criminal proceedings, temporary access to things and documents, seizure of things and documents.

З прийняттям у 2012 році чинного Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК) України перед науковою спільнотою та практиками постали нові проблеми, пов’язані з реалізацією його положень, оскільки кардинальних змін зазнали майже всі інститути. Також зазнали докорінних змін й усталені наукові підходи до розуміння окремих правових категорій кримінального процесу. Разом із цим в умовах постійного оновлення кримінального процесуального законодавства України, зумовленого європейською інтеграцією та приведенням національного законодавства до норм і принципів міжнародних актів, виникає необхідність у запровадженні ефективного процесуального механізму виконання завдань кримінального провадження. Безумовно, вказане також стосується такого заходу забезпечення кримінального провадження, як тимчасовий доступ до речей і документів, який є новелою для теорії кримінального процесу та правозастосовної діяльності.

Окремим проблемним питанням застосування тимчасового доступу до речей і документів присвятили праці такі науковці, як С.Є. Абламський, С.В. Андрусенко, Г.І. Глобенко, І.В. Гловюк, О.В. Капліна, С.О. Ковальчук, О.І. Коровайко, Т.О. Кузубова, О.Ю. Татаров, В.І. Фаринник, С.С. Чернявський, О.О. Юхно та ін. Тим часом сьогодні на законодавчому рівні залишається низка питань, які не знайшли свого однозначного вирішення, що негативно впливає на правозастосовну діяльність. Зазначене зумовлює нас звернутися до вивчення й аналізу проблем правозастосування тимчасового доступу до речей і документів з метою вдосконалення кримінального процесуального законодавства України в цій сфері та практики його застосування.

Згідно зі ст. 131 КПК України, тимчасовий доступ до речей і документів є одним із видів заходів забезпечення кримінального провадження, який, на наше переконання, має вагоме значення для встановлення обставин, що підлягають доказуванню в кримінальному провадженні. І навіть незважаючи на новелізацію цього заходу, кількість клопотань про тимчасовий доступ до речей і документів, які розглядаються слідчими суддями під час досудового розслідування, є найбільшою (близько 70% від загальної). Про це свідчать дані узагальненої судової практики застосування заходів забезпечення кримінального провадження [1].

За твердженням Т.О. Кузубової, у положеннях ст. 159 КПК України простежується поєднання таких слідчих дій, як виїмка та огляд, які були передбачені в статтях 177–189, 190–192, 195 КПК України 1960 р. При цьому, на відміну від виїмки, огляд передбачено й чинним законодавством (ст. ст. 237–239 КПК України). Що ж стосується копіювання документів, то виготовлення їх копій передбачалося ст. 85 КПК України 1960 р., а в чинному КПК України це питання вже унормовано ст. ст. 105, 159 [2, с. 118].

Відповідно до КПК України 2012 р., тимчасовий доступ до будь-яких речей і документів здійснюється не інакше як на підставі ухвали слідчого судді чи суду. При цьому тимчасовий доступ до охоронюваної законом таємниці, яка міститься в речах і документах, до якої належать у тому числі відомості, що можуть становити таємницю вчинення нотаріальних дій, банківську таємницю, державну таємницю тощо, може надаватися слідчим суддею чи судом виключно в разі, якщо сторона кримінального провадження, крім обставин, передбачених ч. 5 ст. 163 КПК України, доведе можливість використання як доказів відомостей, що містяться в цих речах і документах, і неможливість іншими способами довести обставини, які передбачається довести за допомогою цих речей і документів (ч. 6 ст. 163 КПК України). У цьому аспекті варто зазначити, що в умовах практичної реалізації інституту тимчасового доступу до речей і документів неабияке значення має забезпечення балансу між засадами таємниці спілкування, недоторканності житла чи іншого володіння особи, недоторканності права власності й вимоги щодо швидкості, повноти та неупередженості проведення розслідування.

Згідно з приписами ч. 1 ст. 160 КПК України, звернутися з клопотанням про тимчасовий доступ до речей і документів має право сторона кримінального провадження (обвинувачення або захисту). У зв'язку із цим І.В. Гловюк та С.В. Андрусенко поставили цілком справедливе питання: а чому потерпілий, яким є фізична або юридична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано шкоди, позбавлений такого права? Адже, за загальним правилом, потерпілий, його представник і законний представник належать до сторони кримінального провадження лише у випадках, установлених КПК України, однак такі випадки прямо не встановлені [3, с. 294]. Зокрема, це стосується приватного обвинувачення та відмови прокурора від підтримання державного обвинувачення. Тому вбачається явна нерівність у правах потерпілого та підозрюваного в частині забезпечення можливості збирання доказів шляхом

проведення тимчасового доступу до речей і документів. Особливої актуальності окреслена проблематика набуває у зв'язку з тим, що потерпілому завдається шкода, а здійснити певні дії з метою реалізації забезпечення відшкодування шкоди за пред'явленим цивільним позовом він не має можливості. З огляду на це, вченими пропонується задля виключення будь-яких непорозумінь прямо передбачити в ст. 160 КПК України право потерпілого звертатися до слідчого судді та суду з клопотанням про тимчасовий доступ до речей і документів. Однак, на нашу думку, така пропозиція є дещо поспішною, оскільки виконувати процесуальні дії в кримінальному провадженні повинні лише особи, які його безпосередньо ведуть. Якщо ж потерпілий виявить бажання, щоб слідчий провів певну процесуальну дію, відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 56 КПК України, він має право звернутися до слідчого, прокурора з клопотанням про її проведення. У разі відмови в задоволенні такого клопотання потерпілий на підставі п. 7 ч. 1 ст. 303 КПК України має право звернутися до слідчого судді зі скаргою на таке рішення слідчого, прокурора.

З аналізу змісту ст. 160 КПК України не зовсім зрозумілим є той факт, що законодавець не передбачив відповідного обов'язку сторони кримінального провадження зазначати в клопотанні про тимчасовий доступ до речей і документів дані про особу, яка має надати доступ до речей і документів. Це, у свою чергу, не корелюється з вимогами п. 4 ч. 1 ст. 164 КПК України, де передбачено, що в ухвалі слідчого судді про тимчасовий доступ до речей і документів ці відомості мають бути зазначені обов'язково. І це є цілком доречно, оскільки, згідно з ч. 1 ст. 163 КПК України, слідчий суддя, суд має здійснити судовий виклик такої особи. Дійсно, недотримання вказаних вимог закону унеможливило б повідомлення належним чином слідчим суддею володільця речей чи документів про час і місце розгляду клопотання, чим порушуються його права. Із цього питання ми цілком погоджуємося з позицією М.А. Погорецького й О.І. Коровайка, що необхідно визнати правильною практику слідчих суддів, які вимагають від учасника кримінального провадження, який звернувся з клопотанням, обов'язкового викладення цих відомостей у клопотанні, посиляючись на вказані норми закону, а в протилежному випадку відмовляють у задоволенні таких клопотань, оскільки, по суті, без указівки на особу, яка має надати доступ до речей і документів, таке клопотання є безпредметним, тому не може бути визнане обґрунтованим [4, с. 236, 239].

Крім того, вбачається доцільним, щоб сторона кримінального провадження, яка звернулася з клопотанням про тимчасовий доступ до речей і документів, надавала слідчому судді оригінали документів або належним чином завірені їх копії та інші матеріали, якими обґрунтовується таке клопотання. Це, на наше переконання, сприятиме більш обґрунтованому й виваженому прийняттю слідчим суддею рішення щодо надання дозволу на проведення тимчасового доступу до речей і документів.

Нині також законодавчо не вирішеною залишається проблема розгляду клопотання про тимчасовий доступ до речей і документів, оскільки в КПК України не встановлено строк розгляду слідчим суддею, судом такого клопотання. Звісно, це негативно впливає як на швидкість і повноту проведення досудового розслідування, так і на забезпечення прав і законних інтересів учасників кримінального провадження, зокрема потерпілого, цивільного позивача, особливо якщо йдеться про здійснення тимчасового доступу, пов'язаного із забезпеченням цивільного позову, а отже, й відшкодуванням завданої кримінальним правопорушенням шкоди. З приводу цього питання в Листі Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про деякі питання здійснення слідчим суддею суду першої інстанції судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб під час застосування заходів забезпечення кримінального провадження» від 05.04.2013 зазначено, що клопотання

про тимчасовий доступ до речей і документів повинні почати розглядати не пізніше трьох днів із дня надходження їх до суду [5]. Тим часом вирішення цього питання має відбуватися з урахуванням диференційованого підходу, оскільки законом передбачена можливість розгляду клопотання про тимчасовий доступ до речей і документів без виклику особи, у володінні якої вони знаходяться, зокрема, якщо стороною, яка звернулася з таким клопотанням, доведено наявність достатніх підстав уважати, що існує реальна загроза зміни або знищення речей чи документів. Але, як слушно зазначає О.Ю. Татаров, можливість доведення наявності такої загрози є не завжди. На думку науковця, це стосується тих кримінальних проваджень, які щойно розпочаті, ще не проведено достатніх процесуальних дій, результати яких могли б довести слідчому судді, що особа, яка не є підозрюваною та у володінні якої перебувають документи, важливі для розслідування, може свідомо їх замінити чи знищити з метою уникнення відповідальності (або сприяння в цьому іншим особам) [6, с. 184]. До того ж варто пам'ятати, що, згідно з вимогами ч. 8 ст. 135 КПК України, особа має отримати повістку про виклик або бути повідомленою про нього іншим шляхом не пізніше ніж за три дні до дня, коли вона зобов'язана прибути за викликом. У разі встановлення КПК України строків здійснення процесуальних дій, які не дозволяють здійснити виклик у зазначений строк, особа має отримати повістку про виклик або бути повідомленою про нього іншим шляхом якнайшвидше, але в будь-якому разі з наданням їй необхідного часу для підготовки та прибуття за викликом.

За результатами вивчення наукової періодики й судових рішень, унесених до Єдиного реєстру рішень, доходимо висновку, що сьогодні досить неоднозначною є практика застосування таких засобів збирання доказів, як витребування й отримання речей і документів і тимчасового доступу до речей і документів. Необхідність звернення увагу на це питання зумовлено тим, що в практичній діяльності тимчасовий доступ до речей і документів є своєрідною альтернативою в межах отримання доказів у порядку ст. 93 КПК України, при цьому створюючи низку теоретичних і прикладних питань щодо визначення доказів допустимими. Це наочно підтверджується судовою практикою. Наприклад, у вироку Мелітопольського міськрайонного суду Запорізької області зазначено, що сторона обвинувачення не надала докази, які підтверджують законність отримання від потерпілого відеозапису подій, що мали місце 20.07.2016. Як вважає суддя, сторона обвинувачення мала отримати цей відеозапис саме в порядку ст. 159 КПК України, але цього не здійснила. Тому, спираючись на п. 1 ч. 2 ст. 87 КПК України, суд визнав протокол огляду події та похідні від нього речові докази, які долучені до кримінального провадження на підставі постанови слідчого, недопустимими доказами, оскільки вважає, що мав бути попередній дозвіл суду [7]. Натомість, як нам видається, така позиція судді не узгоджується зі ст. 93 КПК України, відповідно до якої слідчий, прокурор має право отримувати від фізичних осіб відомості й на це їм не потрібен попередній дозвіл суду.

Погляди, подібні до приведеної позиції судді, можна також зустріти серед науковців. Наприклад, С.О. Ковальчук наголошує, що витребування речей може здійснюватися лише під час тимчасового доступу до речей і документів як заходу забезпечення кримінального провадження, в процесі здійснення якого сторона обвинувачення на підставі ухвали слідчого судді, суду вправі вилучити речі (здійснити їх виїмку) у разі прийняття відповідного рішення слідчим суддею, судом (ч. 1 ст. 159 і ч. 7 ст. 163 КПК України) [8, с. 142].

Попередньо резюмуючи викладене, можна зазначити, що, на наш погляд, неоднозначність вирішення окресленого питання пояснюється тим, що законодавець, по-перше, не розкриває, що саме потрібно розуміти під витребуванням та отриманням

речей і документів; по-друге, у КПК України не визначено відповідного процесуального механізму щодо порядку витребування й отримання речей і документів.

Варто звернути увагу на те, що під час досудового розслідування слідчий, прокурор звертається до органів державної влади, установ та організацій з вимогою надати не тільки документи чи речі, а й відомості (інформацію), якими вони володіють. Наприклад, досить часто слідчий, прокурор звертається до установ Міністерства охорони здоров'я з вимогою надати відомості щодо наявності чи відсутності перебування особи на диспансерному обліку в лікаря-нарколога та лікаря-психіатра. Відповідь на таку вимогу оформлюється у вигляді офіційного документа з підписом посадової особи органу державної влади, установи, організації, що дає змогу в подальшому використовувати надану інформацію у формі документа. А відповідно до ч. 2 ст. 84 КПК України, документ є процесуальним джерелом доказів.

Проводячи розмежування між витребуванням і тимчасовим доступом до речей і документів, О.В. Капліна зазначає, що вагомим значення в цьому питанні набуває добровільність видачі визначених у законі предметів, а також те, що фізична особа, до якої звертаються, не повинна мати процесуального статусу підозрюваного. Якщо добровільна видача речей, документів, відомостей неможлива, то процесуальний порядок їх отримання інший, зокрема сторона кримінального провадження має звернутися до слідчого судді з клопотанням про тимчасовий доступ до речей і документів (ст. 159–166 КПК України). Крім того, право добровільно представити документи, речі, відомості, які можуть стати доказами в кримінальному провадженні, мають будь-які особи, у тому числі представники органів державної влади, місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій тощо. Головний обов'язок у разі отримання сторонами речей, документів і відомостей полягає в тому, щоб забезпечити можливість використання їх у процесі доказування, сформулювати доказ, який відповідатиме вимогам належності й допустимості, адже обов'язок доказування цих властивостей доказів покладається на сторону, яка їх подає [9, с. 227–228].

У контексті викладеного варто навести позицію Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, який у п. 18 Інформаційного листа від 05.04.2013 № 223-558/0/4-13 зазначає, що застосування стороною кримінального провадження такого способу збирання доказів, як вилучення речей чи документів (ч. 7 ст. 163 КПК України), під час отримання доступу до речей і документів може здійснюватися у випадках, якщо: 1) особа, у володінні якої знаходяться речі або документи, не бажає добровільно передати їх стороні кримінального провадження або є підстави вважати, що вона не здійснить таку передачу добровільно після отримання відповідного запиту чи намагатиметься змінити або знищити відповідні речі або документи; 2) речі та документи, згідно зі ст. 162 КПК України, містять охоронювану законом таємницю й таке вилучення необхідне для досягнення мети застосування цього заходу забезпечення. В інших випадках сторона кримінального провадження може витребувати й отримати речі або документи за умови їх добровільного надання володільцем без застосування процедури, передбаченої главою 15 КПК України [5].

Подібне бачення означеної проблематики, однак дещо в іншому аспекті, зустрічаємо в узагальненій судовій практиці Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ щодо розгляду слідчим суддею клопотань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження від 07.02.2014. Зокрема, Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ зазначає, що в разі звернення до суду з клопотаннями про тимчасовий доступ до речей і документів слідчими не виконуються вимоги ч. 2 ст. 93 КПК України, згідно з якою сторона обвинувачення здійснює збирання доказів шляхом проведення слідчих (роз-

шукових дій), витребування й отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, службових і фізичних осіб речей, документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій та актів перевірок, проведення інших процесуальних дій, передбачених КПК України. Така позиція Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ виходить із того, що слідчим суддям, вирішуючи питання про задоволення клопотання слідчого про тимчасовий доступ до речей і документів, необхідно враховувати, що, згідно з ч. 4 ст. 132 КПК України, для оцінювання потреб досудового розслідування слідчий суддя зобов'язаний урахувати можливість без застосовуваного заходу забезпечення кримінального провадження отримати речі й документи, які можуть бути використані під час судового розгляду для встановлення обставин у кримінальному провадженні. У цьому контексті потрібно зважати, що речі й документи могли б бути отримані шляхом проведення слідчих (розшукових) дій, тобто без застосування заходів забезпечення кримінального провадження [1]. Загалом підтримаємо наведену позицію Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, оскільки правова природа проведення тимчасового доступу до речей і документів має примусовий характер, адже суд зобов'язує володільця речей і документів видати їх. Відмова від виконання рішення суду тягне за собою два правові наслідки: 1) процесуальний – у вигляді проведення обшуку в особи, яка відмовилась виконувати ухвалу слідчого судді про тимчасовий доступ до речей і документів (ст. 166 КПК України); 2) кримінально-правовий – у вигляді кримінальної відповідальності особи за ст. 382 Кримінального кодексу України, зокрема, за невиконання рішення суду. Тож, навіть незважаючи на відсутність такої міри обмеження прав, свобод і законних інтересів особи, як під час обшуку, тимчасовий доступ до речей і документів усе ж таки має примусовий характер з окресленими правовими наслідками для особи, якщо вона відмовиться виконувати пред'явлену ухвалу слідчого судді, суду про тимчасовий доступ до речей і документів.

Продовжуючи дослідження, зупинимось на такому важливому практичному аспекті, як виконання ухвали слідчого судді, суду про тимчасовий доступ до речей і документів, адже право на тимчасовий доступ має лише особа, яка безпосередньо вказана в резолютивній частині ухвали (ч. 1 ст. 165 КПК України). Стосовно ж того, чи має право слідчий або прокурор доручити виконання ухвали слідчого судді, суду про тимчасовий доступ до речей і документів працівникам оперативних підрозділів, однозначно можна констатувати, що ні. Така заборона прямо впливає з вимог п. 3 ч. 2 ст. 40 і ч. 2 ст. 41 КПК України. Проте, незважаючи на це, у п. 17.2 Листа Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про деякі питання здійснення слідчим суддею суду першої інстанції судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб під час застосування заходів забезпечення кримінального провадження» від 05.04.2013 зазначено, що слідчий наділений повноваженнями надавати іншій особі доручення на здійснення тимчасового доступу до речей і документів. Тому беззаперечно погоджуємося з позицією С.Є. Абламського, який констатував, що таке положення Листа Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ явно суперечить вимогам КПК України й не може бути реалізоване на практиці [10, с. 242]. До того ж, відповідно до положень ст. 1 КПК України, листи Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ не мають статусу складника кримінального процесуального законодавства, а тому мають лише рекомендаційний характер.

Проведене дослідження має змогу зробити такі загальні висновки. По-перше, тимчасовий доступ до речей і документів є універсальним правовим інструментом, адже

може бути застосований у будь-якому кримінальному провадженні незалежно від тяжкості вчиненого кримінального правопорушення як стороною обвинувачення, так і стороною захисту. По-друге, тимчасовий доступ до речей і документів, на відміну від витребування й отримання речей, документів, інформації в порядку, передбаченому ст. 93 КПК України, характеризується більшим ступенем обмеження прав, свобод і законних інтересів особи. По-третє, на відміну від витребування й отримання речей, документів, інформації, яке в положеннях ст. 93 КПК України має лише декларативний характер, процесуальний порядок тимчасового доступу до речей і документів більшою мірою унормований у главі 15 КПК України.

Список використаних джерел:

1. Щодо розгляду слідчим суддею клопотань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження: Узагальнення судової практики від 07.02.2014 № n0001740-14. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001740-14>.
2. Кузубова Т.О. Розвиток законодавчих положень, що регламентують тимчасовий доступ до речей і документів в Україні *Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка*. 2017. № 2. С. 117-123.
3. Гловюк І.В., Андрусенко С.В. Тимчасовий доступ до речей і документів як захід забезпечення кримінального провадження, спрямований на збирання та перевірку доказів. *Порівняльно-аналітичне право*. 2013. № 3-2. С. 293-297.
4. Погорецький М.А., Коровайко О.І. Застосування тимчасового доступу до речей і документів у кримінальних провадженнях про злочини, учинені організованими злочинними угрупованнями. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2013. № 1. С. 234-241.
5. Про деякі питання здійснення слідчим суддею суду першої інстанції судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб під час застосування заходів забезпечення кримінального провадження: Інформаційний лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 05.04.2013 № 223-558/0/4-13. *Законодавство України*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0558740-13>.
6. Татаров О.Ю. Застосування деяких положень нового КПК України потребує унормування. *Митна справа*. 2013. № 4 (88). Ч. 2. Кн. 1. С. 182-187.
7. Вирок Мелітопольський міськрайонного суду Запорізької області від 27.11.2017. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/70512232>.
8. Ковальчук С.О. Витребування й отримання речей як спосіб збирання речових доказів стороною обвинувачення: теоретичні концепції, нормативне закріплення та практичне застосування. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Випуск 5. Том 3. С. 140-145.
9. Капліна О.В. Збирання доказів сторонами кримінального провадження за КПК України. *Актуальні проблеми доказування у кримінальному провадженні: матеріали всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. (27 листопада 2013 р., м. Одеса) / відпов. за випуск Ю.П. Аленін*. Одеса: Юридична література., 2013. С. 223-229.
10. Абламський С.Є. Особливості здійснення тимчасового доступу до електронних інформаційних систем або їх частин, мобільних терміналів систем зв'язку. *Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка*. 2017. № 2 (78). С. 239-245.